

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ
ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

МОНОГРАФІЯ

Під загальною редакцією доктора економічних наук
Професора О.В. Булатової

Маріуполь
2017

УДК 339.94(477)

ББК 65.59(4 Укр)

Науковий редактор: доктор економічних наук, професор, перший проректор Маріупольського державного університету, МОН України
Олена Валеріївна Булатова

Рецензенти:

Куриляк В.С., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Тернопільського національного економічного університету;

Тараненко І.В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного маркетингу Університету імені Альфреда Нобеля;

Чернега О.Б., доктор економічних наук, професор, Ректор Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського завідувач кафедри міжнародної економіки та туризму.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол №7 від 27.12.2017)*

Розвиток організаційно-економічних моделей міжрегіонального співробітництва в умовах поглиблення європейської інтеграції: колективна монографія / під загальною редакцією О.В. Булатової; відповід. ред. О.А. Беззубченко. – Маріуполь, 2017. – 226 с.

У монографії проведено комплексне дослідження основних тенденцій розвитку міжрегіонального співробітництва. У пошуках організаційно-економічних міжрегіонального співробітництва акцентовано увагу на теоретико-методологічній концептуалізації регіонального та міжрегіонального співробітництва. Значна увага приділена аналізу сучасних методичних підходів щодо оцінки міжрегіонального співробітництва, проаналізовано сучасну організаційно-економічну модель міжрегіонального співробітництва за участю України в умовах поглиблення європейської інтеграції та глобальних трансформацій.

Для науковців, державних службовців, економістів, викладачів, здобувачів вищої освіти, працівників органів виконавчої влади, всіх тих хто зацікавлений у вирішенні сучасних проблем регіонального розвитку.

УДК 339.94(477)

ББК 65.59(4 Укр)

© Колектив авторів, 2017

© МДУ, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	7
1.1. Міжнародні регіони та глобальний регіоналізм.....	7
1.2. Теоретико-методологічне підґрунтя розвитку європейського регіоналізму.....	29
1.3. Особливості розвитку регіоналізму у чорноморському регіоні....	46
<i>Список використаних джерел до розділу 1</i>	52
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	60
2.1. Сучасні проблеми формування регіональних диспропорцій в умовах глобальних трансформацій.....	60
2.2. Методичні підходи до оцінки співробітництва регіонів.....	83
2.3. Інструментарій моделювання процесів міжрегіональної інтеграції.....	99
2.4. Організаційно-економічна модель міжрегіонального співробітництва.....	110
<i>Список використаних джерел до розділу 2</i>	116
РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	122
3.1. Теоретичні аспекти дослідження фінансової складової розвитку міжрегіонального співробітництва.....	122
3.2. Фінансові механізми міжрегіональної інтеграційної взаємодії.....	125
3.3. Регіональні валютні зони як форма прояву процесів регіональної інтеграції	130
<i>Список використаних джерел до розділу 3</i>	143
РОЗДІЛ 4. РЕГІОНИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ РОЦЕСАХ	145
4.1. Територіальні відмінності регіонів України як об'єкт державної політики.....	145
4.2. Фінансова складова стратегії співробітництва регіонів України в умовах європейської інтеграції.....	160
4.3. Перспективи розвитку торгово-економічних зав'язків України з країнами ЄС.....	173

4.4. Механізм розвитку транскордонного співробітництва на східних кордонах України.....	182
<i>Список використаних джерел до розділу 4.....</i>	<i>190</i>

РОЗДІЛ 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ	194
5.1. Інституційні засади реалізації міжрегіонального співробітництва.....	194
5.2. Інноваційна складова міжрегіонального співробітництва.....	204
5.3. Міграційні процеси в умовах поглиблення міжрегіональної співпраці.....	213
<i>Список використаних джерел до розділу 5.....</i>	<i>224</i>

Утвердження стратегії розвитку національної інноваційної системи є безальтернативним шляхом для України на шляху забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробництв та включення до процесів міжрегіонального інноваційного співробітництва на правах рівноправного суб'єкта. Також це дасть змогу прискорити поступ України на шляху інтеграції до Європейського Союзу і вийти до кола економічно та технологічно розвинених країн світу.

5.3. Міграційні процеси в умовах поглиблення міжрегіональної співпраці

Міжрегіональне співробітництво сьогодні є одним з найбільш значущих елементів механізму реалізації регіональної економічної політики країни. Завдяки йому можливим є вирішення внутрішніх проблем територій, серед яких ключове значення має підвищення рівня зайнятості та створення нових робочих місць. Проте необхідно зауважити, що все частіше проблеми зайнятості вирішуються за рахунок міграційних процесів.

Сьогодні міграція стала одним з головних чинників соціального перетворення і розвитку в усіх регіонах світу. Міграційні рухи є так званим індикатором реакції населення на зміни в економічному, політичному, соціальному житті будь-якого суспільства: розмір, напрямки та масштаби таких процесів певною мірою свідчать про стабільність, або навпаки, нестабільність суспільного розвитку в країні. Саме тому формування ефективної міграційної політики є одним з найбільш важливих завдань держави.

Як показує міграційна криза, з якою, останнім часом, зіштовхнулися країни Європи, одним з нових напрямків міграційної політики держав-донорів робочої сили повинна стати політика збільшення векторів міжнародної міграції для зниження напруги на міжнародному ринку праці. Аналогічна процедура в Україні допоможе збалансувати рівень попиту та пропозиції робочої сили.

Розширення географії міжрегіональних переміщень можливо здійснити за умови створення нових робочих місць, підтримки та розвитку нових галузей економіки й тих, що прийшли в занепад, вдосконаленні інвестиційної політики і політики регіонального розвитку. Не менш важливим в регулюванні цього питання є підвищення привабливості роботи в районах і невеликих містах, підтримка розвитку сільської місцевості. Розширення географії трудової міграції знімає напругу на світовому і національному ринку праці, сприяє рівномірному розподілу робочої сили в геопросторовому відношенні.

Україна прагне брати активну участь у світових суспільно-економічних процесах, інтегруватися в економічний простір, розвивати

міжрегіональне співробітництво. Таке прагнення вимагає нових підходів до використання людського, економічного та природного потенціалу регіонів, сприятиме досягненню більш високого рівня життя населення та економіки. Міграційні процеси як такі, що впливають на зміну багатьох соціально-економічних показників, потребують особливої уваги. Постанова Кабінету Міністрів від 2006 року (№ 1 001) про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, містила певні відомості про трудову міграцію, однак не пропонувала конкретних стратегічних заходів, які дозволили б підвищити певні демографічні та економічні показники і безпосередньо вплинули б на стан трудової міграції в країні.

Питаннями трудової міграції в контексті регіонального розвитку активно займаються уряди країн з розвинутою економікою, багато з яких розглядають міграцію як невід'ємну частину стратегії регіонального розвитку. В Україні трудова міграція в контексті програми регіонального розвитку почала розглядатися недавно [1, с.22].

Характерною рисою сучасних програмних документів є посилення уваги до імміграційної політики України і проблем, що стосуються даного питання. Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Про напрями державної міграційної політики України та невідкладні заходи щодо її ефективності», яка спрямована на комплексну і послідовну реалізацію міграційної політики держави [2]. Проте основна увага в цій постанові приділена питанням імміграції, проблемам біженців і використання іноземної робочої сили в Україні. Відповідно, дієвих заходів для вирішення проблем відтоку робочої сили за межі країни не передбачено.

У зв'язку з цим виникає необхідність розробки ефективного механізму реалізації міграційної політики, з урахуванням досвіду більш розвинених країн, територіальних проблем що склалися в Україні, її прагнення інтегруватися у світовий простір та розвивати міжрегіональне співробітництво (рис.5.7.). Даний механізм покликаний забезпечити проведення комплексної і послідовної реалізації міграційної політики України, і включає поряд із загальними елементами (фактори впливу, нормативно-правовою базою) домінанти регулювання міграції трудових ресурсів в умовах глобалізації.

З метою зменшення еміграції робочої сили з України (особливо нелегальної) необхідно здійснення системи заходів, яка на думку фахівців, повинна мати чіткі внутрішні і зовнішні напрямки. До числа перших, належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки: створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за кордон та можливість їх вільного повернення з-за кордону, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном.

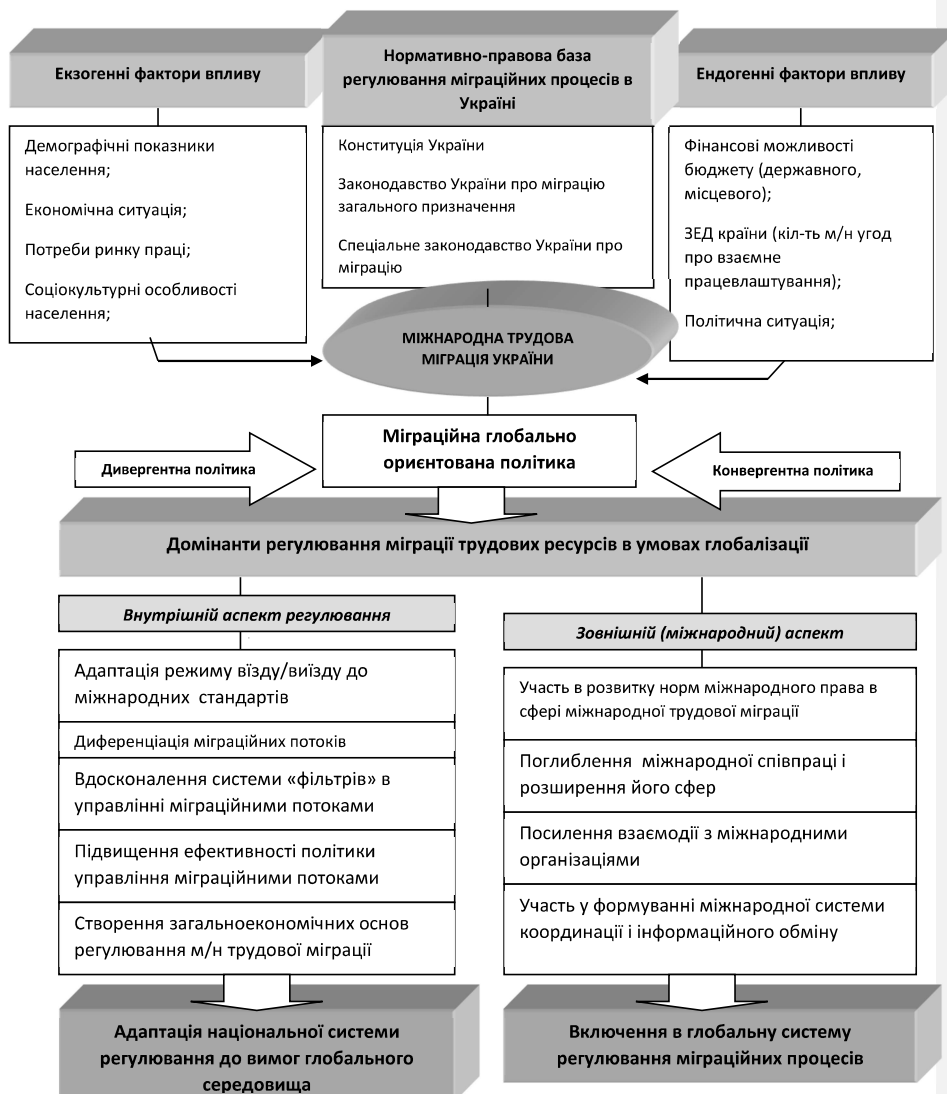

Рис. 5.7. Механізм вдосконалення міграційної політики України в умовах посилення міжрегіонального співробітництва

Серед багатьох недоліків нормативно-правової бази регулювання міграційних процесів в Україні, найбільш значущими для розвитку міжрегіонального співробітництва є такі [3]:

- недостатня активність регіонів у здійсненні регіональної міграційної політики, зокрема тих, які мають статус прикордонних територій і виступають учасниками проектів транскордонного співробітництва, беруть участь у переговорах за спрощеним режимом перетину

кордону шляхом підписання угод про так званому малому (прикордонному) руху.

- практична відсутність багатосторонніх угод про співробітництво в реалізації міграційної політики, в тому числі з такими привабливими для українських мігрантів країнами, як Італія, Іспанія, Франція, Німеччина, Австрія та ін.

Отже, недоліки нормативно-правового забезпечення регулювання міграції в Україні призводять до певних труднощів в управлінні, що виражається в негативному впливі міграційних процесів на соціально-економічну ситуацію в цілому. Багатогранність прояви наслідків міграції вимагає комплексних заходів на регіональному, загальнодержавному, прикордонному та міжнародному рівнях, які повинні чітко регламентуватися відповідними нормативно-правовими документами.

Декларативний характер більшості програм у сфері реалізації міграційної політики, зтяжний процес прийняття проектів законів, інші недоліки нормативно-правового забезпечення регулювання міграції в Україні поглиблюють деструктивні процеси в суспільстві і можуть призвести до подальшого відтоку висококваліфікованих кадрів з України та притоку на їх місце менш кваліфікованої робочої сили з інших країн.

Зважаючи на це основними напрямками вдосконалення правових основ регулювання міжнародної міграції мають стати:

- впровадження міжнародних стандартів у сфері юридичного оформлення міграційного руху шляхом імплементації норм міжнародного права і виконання домовленостей з іншими країнами та міжнародними організаціями;
- гармонізація законодавства України та країн-партнерів, у тому числі об'єднаних в рамках інтеграційних груп. У цьому напрямку пріоритетною повинна бути гармонізація законодавства України та ЄС, визначення принципів уніфікації міграційного законодавства з країнами Організації Чорноморського економічного співробітництва, ГУАМ;
- консолідація і ендогенний розвиток законодавства передбачає узагальнення нормативно-правових актів (адаптуючи їх до норм європейського і міжнародного права), що регулюють міграцію, та їх удосконалення на основі власних інституційних нововведень, розроблених на основі врахування національного досвіду і проблем України.

Міграційні процеси в умовах глобалізації та інтеграції України у світовий простір відображають ступінь розвитку та відкритості суспільства. Ефективність міграційної політики залежить від того, наскільки гармонійно будуть задіяні всі важелі впливу на господарський комплекс і суспільство.

Ключовим моментом у реалізації представленого механізму є знаходження оптимального співвідношення (балансу) конвергентного і дивергентного шляхів побудови системи регулювання міграційними

потоками [4]. Перевага конвергентного підходу в тому, що він дозволяє, по-перше, використовувати заздалегідь апробовані методи, у застосуванні яких є практичний досвід та оцінка можливих результатів, і, по-друге, забезпечити узгодженість (відповідність методів) з міграційною політикою інших держав, розширює можливості для партнерства. Завдяки цьому можна економити ресурси і підвищити результативність заходів регулювання.

В Україні конвергентний шлях може використовуватися для формування практично всіх складових міграційної політики, які, однак, вимагають істотних адаптаційних змін. Тому, створюючи в процесі конвергенції загальні орієнтири регулювання на рівні окремих складових системи доцільно використовувати потенціал дивергентної моделі (механізму управління). За рахунок цього можуть впроваджуватися додаткові напрямки і використовуватися інші методи регулювання, що відповідають особливостям міграційних процесів в Україні.

Використання дивергентного шляху в цілому не повинно перешкоджати процесу конвергенції, а тільки доповнювати його новими елементами. Перевагу тій чи іншій моделі необхідно визначати за кожною складовою міграційної політики. Сферами використання конвергентної моделі в управлінні міграційними процесами повинні стати [4]:

- 1) вдосконалення законодавчо-правового забезпечення міграційної політики (в частині дотримання норм міжнародного права);
- 2) створення механізмів міжнародного партнерства;
- 3) формування систем моніторингу міжнародної міграції, інформаційного забезпечення міграційної політики, статистичного обліку параметрів і наслідків міжнародної міграції;
- 4) розробка підходів у боротьбі з нелегальною міграцією, створення систем прикордонного контролю, регулювання транзитної міграції;
- 5) створення (реформування) і визначення прерогатив органів влади, які повинні взаємодіяти з міжнародними структурами, та ін.

Сферами використання конвергентної моделі в управлінні міграційними процесами для умов України є: комбінування напрямків і методів міграційної політики; визначення змісту економічних реформ, що впливають на параметри міграційних потоків; формування систем фільтрації і стимулювання міграційних потоків; підготовка програм з розвитку демографічного потенціалу і трудових ресурсів; створення умов для використання міграційного капіталу і повернення мігрантів; визначення умов отримання громадянства та ін.

Оптимальна комбінація конвергентного і дивергентного механізмів управління повинна забезпечувати якомога більш повне використання їх переваг і компенсувати недоліки. Традиційні підходи до регулювання трудової міграції часто не відповідають новим реаліям і вимагають модернізації на основі ряду нових принципів [4]:

- принцип гнучкості - передбачає підвищення здатності переорієнтувати міграційну політику на вирішення нового спектру завдань в контексті її адаптації до умов глобалізації та вимог міжнародного середовища. Цей принцип є основою для здійснення селекції мігрантів та вдосконалення інструментарію міграційної політики при зміні її пріоритетів. Принцип гнучкості є основоположним і універсальним для всіх складових міграційної політики;
- принцип партнерства - припускає активізацію всіх форм партнерства і співробітництва з іншими країнами, інтеграційними групами і спеціалізованими міжнародними організаціями з метою економії ресурсів та підвищення ефективності міграційної політики. Принцип носить вибіркового характеру і застосовується у разі відповідності конкретних проектів і формату партнерства національним інтересам і можливостям;
- принцип компенсації - передбачає введення вимог, за якими міграційна політика повинна бути спрямована на усунення (мінімізацію) зовнішніх негативних впливів, які деструктивно впливають на національну економіку та розвиток її секторів, а також компенсацію негативних наслідків економічної політики, які проявляються у сфері зовнішньої трудової міграції ;
- принцип навчання - передбачає орієнтацію на вивчення і використання передового світового досвіду у сфері регулювання зовнішньої трудової міграції, а також підготовку, поширення і використання знань про тенденції розвитку світового ринку праці, зміни глобальної та національних систем міграційних зв'язків, а також нововведення в міграційній політиці різних країн і діяльності міжнародних організацій;
- принцип терміновості - припускає (у контексті забезпечення гнучкості) підвищення швидкості реакції системи регулювання міграції на екзогенні (глобальний простір) і ендогенні (національний простір) зміни, в тому числі за рахунок кращої адаптації міграційної політики до нових умов. Вона досягається на основі використання гнучких механізмів прийняття рішень та прогнозування сценаріїв розвитку глобальної системи міграційних зв'язків;
- принцип глобальності - передбачає врахування дисипації та диверсифікації міграційних потоків в глобальному просторі, узагальнений аналіз змін у всіх регіонах світу з підготовкою глобальної карти міграції, обліку узгодженості тенденцій в різних географічних напрямках розвитку глобальної системи міграційних зв'язків;
- принцип адекватності - передбачає забезпечення відповідності програм та інструментарію у сфері регулювання зовнішньої міграції,

масштабам проблем і завдань, що вирішуються міграційною політикою, для досягнення поставлених цілей.

Ці принципи потрібно закласти в стратегію регулювання зовнішньої трудової міграції при загальній орієнтації на забезпечення прогресивного розвитку міграційної політики. Система регулювання повинна не тільки відповідати сучасним стандартам і розвиватися на основі відтворення досягнень світового досвіду, але й бути налаштована на генерацію нововведень, розроблених на основі національного досвіду (це стосується інституційних, процедурних, технічних та інших інновацій).

Про необхідність вдосконалення міграційної політики України свідчать і прогностичні дані про збільшення міграційного потоку, що були отримані в ході дослідження. Прогностичні дані кількості емігрантів, отримані на основі використання трендових моделей і лінійних параметричних методів, підтверджують зростаючу тенденцію. Прогнозується збільшення кількості українського населення, що емігрує в 2015 - до 36 517 осіб або на 28,9%, в 2016 - до 46 607 осіб або на 27,6 %, і в 2017 - 58600 осіб або на 25,7%, в 2018 - на 72 496 осіб або на 23,7%. В середньому щорічно в прогнорованому періоді очікується збільшення числа емігрантів з України на 26,7%. Це цілком пояснюється сформованою економічною та політичною ситуацією в країні.

Результати прогнозування кількості іммігрантів в Україну свідчать, що у відповідність з базовим сценарієм в 2015 році можна очікувати зменшення кількості іммігрантів в Україну до 39876 чол., що на 22,69% менше порівняно з 2014 р, в 2016 р. - до 32290 чол. або на 19,1%. В 2017 р очікується збільшення числа іммігрантів до 33934 чол. або на 5,1%, в 2018 р. - до 40345 чол. або на 18,9%. В цілому період 2015-2018 рр. характеризується середнім прогнорованим щорічним зниженням числа іммігрантів в Україну на 5,7%.

Для забезпечення нормальних умов протікання міграційних процесів, необхідно, як вже зазначалося раніше, вдосконалення законодавства, яке потребує активізації взаємодії з міжнародними організаціями. У процесі вдосконалення правового регулювання міграції особлива увага повинна приділятися захисту прав та інтересів трудових мігрантів в Україні та за кордоном (особливо економічних прав). Обмежувальні норми (для іммігрантів) не повинні створювати дискримінації за національними і етнічними ознаками та погіршувати умови життєдіяльності мігрантів. Важливо забезпечити стабільність міграційного законодавства та громадське обговорення проектів його змін.

Для захисту прав трудових мігрантів за кордоном України потрібно ініціювати проекти міждержавної координації, зокрема в рамках співпраці з ЄС. Для цього доцільно: 1) використовувати досвід і потенціал візових центрів ЄС в третіх країнах, а також можливості європейської політики сусідства; 2) приєднуватися до тематичних програм ЄС з розвитку

співробітництва у сфері міжнародної міграції; 3) брати участь у місії ЄС у сфері допомоги на кордонах і боротьби з нелегальною міграцією; 4) ініціювати програми у сфері боротьби з новими видами нелегальної міграції.

Аналіз діяльності міжнародних організацій у сфері міграції населення (насамперед ООН та Міжнародної організації з міграції) дозволив встановити постійну тенденцію до лібералізації легальної міграції поряд з посиленням боротьби з її нелегальними формами. Це повинно знайти відображення в законодавчо-правовому регулюванні міграції в Україні.

Актуальним завданням для України є прийняття єдиного міграційного кодексу. Цей документ повинен стати основою для стратегічного управління міграційними потоками в умовах глобалізації на основі цілісного підходу до законодавчо-правового регулювання.

Виходячи з об'єктивності глобалізаційних процесів та необхідності активізації міжрегіональної співпраці можна виділити головні і обов'язкові напрямки регулювання зовнішніх трудових міграційних потоків, а саме:

- оптимізація параметрів міграційних потоків (еміграції та імміграції) за кількісними параметрами, країнами, категоріями мігрантів;
- селекція мігрантів відповідно до потреб національної економіки у трудових ресурсах і завдань її розвитку;
- адаптація мігрантів в національному середовищі та їх гармонійна інтеграція в суспільство;
- боротьба з нелегальною міграцією у всіх формах;
- контроль над імміграцією і еміграцією, а саме підвищення якості прикордонного та внутрішнього міграційного контролю, а також контролю за діяльністю мігрантів (трудових і підприємців);
- оптимізація фінансових і матеріальних потоків, супроводжуваних трудовою міграцією. Це стосується насамперед емігрантів, коли лібералізація таких потоків служить додатковим чинником залучення міграційного капіталу, легалізації каналів його надходження;
- управління факторами міжнародної міграції передбачає вплив на причини міграції для впорядкування міграційних процесів та коригування системи міграційних зв'язків.

Отже, з точки зору України суттєве підвищення якості міграційної політики може бути досягнуто за рахунок поглиблення співпраці з розвинутими країнами, інтеграційними угрупованнями (головним чином ЄС) і спеціалізованими організаціями. Сферами співпраці, крім обміну інформацією, повинні стати: розробка міграційного законодавства і процедур реєстрації мігрантів, уніфікація документів реєстрації мігрантів, виявлення та ліквідація каналів нелегальної міграції та ін.

Досліджуючи прикладний аспект міграційних процесів в контексті розширення міжрегіонального співробітництва, на прикладі україно-польських відносин, слід відмітити, що Польща є другою після Російської

Федерації країною, яка приймає українських трудових мігрантів. Українська трудова міграція до Польщі є неоднорідна за своїм складом. Умовно виділяють такі категорії людей, трудова діяльність яких пов'язана з Польщею. Сюди відносять підприємців, які займаються "човниковим" бізнесом без постійного працевлаштування в Польщі, осіб, які здійснюють прикордонний бізнес, переважно продаж підакцизних товарів (алкогольні напої та тютюнові вироби), короткотермінових та довготермінових трудових мігрантів [5]. Головними причинами, що зумовлюють потужні міграційні потоки до Польщі є:

- більш високий рівень життя;
- давні історико-культурні зв'язки;
- споріднена мова;
- наявність великої української діаспори.

Крім трудових мігрантів, у Польщі проживає значна частина українців, які є однією з найчисленніших національних меншин Польщі. За переписом 2002 р., понад 31 тисяча польських громадян визнала себе українцями. За оцінками науковців реальна кількість автохтонного населення оцінюється у 150–300 тис. українців. Згідно перепису 2002 р. регіонами проживання українців є Вармінсько-Мазурське (39%), Західнопоморське (13%) та Підкарпатське (11%) воєводства та великі міста, такі як Варшава (5-10 тис. українців), Краків (3 тис.) та інші. Значна частка українського населення також розсіяна на західних та північних територіях – Ольштинському, Гданському та Кошалінському воєводствах. Перепис 2011 р. проілюстрував зростання осіб, які задекларували українське громадянство – 51 001 особи, з них 27 630 осіб в якості єдиного [5]. Цілком імовірно, що частина трудових мігрантів була врахована при переписі населення. Українська статистика не відображає реальних переміщень українців до Польщі. Взавши до уваги, розподіл вибулих з України до Польщі за 2002–2011 рр. отримуємо, що протягом цього періоду в середньому за рік до Польщі виїжджало 218 осіб, що насправді не відповідає дійсності [5]. Найбільша кількість трудових мігрантів приїжджають до Польщі з західних областей, передусім Львівської, Волинської, Тернопільської, Івано-Франківської, Рівненської. Ці області мають найтісніші історичні контакти з Польщею, до Другої світової війни їх територія входила до складу Польської держави. Крім цього, ці області є працenaдлишковими, тут недостатньо розвинуте промислове виробництво, зафіксований високий рівень безробіття. Специфіка зайнятості трудових мігрантів у Польщі полягає в тому, що їх переважним видом діяльності є сільське господарство (49,9% загальної кількості українських трудових мігрантів працює у цій сфері). Поширені серед заробітчани у цій країні також торгівля, будівництво, діяльність домашньої прислуги [5]. Вже на час приєднання Польщі до ЄС в цій країні працевлаштувалися близько трьох тисяч українських громадян, з яких менше половини отримали

дозвіл на роботу в Мазовецькому воєводстві. Це, насамперед, різного роду спеціалісти, студенти, а також українці й українки, котрі взяли шлюб з громадянами Польщі.

На сьогодні Польща стала для громадян України одним з провідних ринків праці серед усіх держав Європейського Союзу. Найбільше цьому сприяють ліберальні процедури легалізації перебування і отримання праці, географічна і культурна близькість, а також надзвичайно потужний кадровий потенціал України. В Польщі є високий рівень безробіття, яким охоплені, головним чином особи з низьким освітнім рівнем, ті, хто шукає фізичної праці, яка не потребує наявності високої кваліфікації. Подібної роботи зазвичай шукають в Польщі українці. Вони виграють конкуренцію у поляків завдяки тому, що є дешевші для працедавців або більш гнучкі – не відмовляються від дрібних робіт, можуть швидко пристосуватися до нестандартних ситуацій. Поляки, які працюють в країнах Західної Європи, також цінуються тамтешніми працедавцями з огляду на подібні переваги. Українці використовують відмінності в економічному розвитку (різницю в рівні оплати праці) Польщі та України і заповнюють вільні ніші на польському ринку праці, а з іншого – щоб на польському ринку праці утворилися подібні ніші та для їхнього заповнення потрібна дешева робоча сила, яка, через незацікавленість з боку поляків, надходить з-за кордону, головним чином – з України [5]. За останні п'ять років кількість дозволів на працю, виданих громадянам України, постійно зростала, в 2008 р. вона становила 5400, в 2012 р. – 18669, тобто за п'ять років цей показник збільшився в 3,4 рази.

Згідно з офіційними даними, запит на працівників з України збільшився на 50 % у 2017 році в порівнянні з 2016 роком. Велика частина українців, приблизно 320 тисяч, в Польщі працюють в логістиці, в торгівлі – 200 тисяч, туризм обслуговують 115 тисяч українців, а ще 15 тисяч працевлаштувалися в науково-технічному секторі [6].

Державна міграційна політика Польщі максимально спростила в'їзд для українських трудових мігрантів на територію Польщі. Крім того, спростила процедуру їх працевлаштування. Тільки за першу половину 2017 року видано 950 тисяч запрошень, що свідчить про те, що Польща є для українців широкими воротами і можливістю заробити більший дохід, ніж вони могли б заробити його на території України [6].

Через трудову міграцію відбувається збільшення кількості українців у Польщі. Приїхавши на територію країни з метою заробітку, мігрант поступово акліматизується у новому середовищі, вивчає мову, особливості перебування в цій країні і зрештою переїжджає сюди жити на постійній основі. Польща приваблює українців, як близька до наших кордонів, країна з подібною мовою і зв'язками. Для українців існують чимало легальних способів працевлаштуватися в Польщі. Найпопулярніші з них це: навчання в польському вузі з наступним працевлаштуванням; трудова еміграція в

Польщу; шлюб із громадянином (кою) Польщі; реєстрація фірми (бізнес-еміграція в Польщу); оформлення "карти поляка" на підставі польського походження. Найбільшою мірою своє майбутнє з Польщею пов'язують особи, які одружилися в Польщі, та ті, хто має дозвіл на роботу. Студенти нерідко декларують бажання повернутися в Україну – особливо, якщо політичні й економічні процеси там будуть сприяти перспективам самореалізації [5].

Таким чином, міграційна політика України повинна ґрунтуватися на міждержавних угодах з країнами-реципієнтами робочої сили. Такі угоди, крім правової і соціальної захищеності українців за кордоном, повинні передбачати планомірний, цілеспрямований відбір наших громадян, їх професійну підготовку та перепідготовку на місці, до виїзду за кордон, передбачати умови проживання та компенсацію за підготовку кадрів нашої державою (витрати на виховання, освіту, оздоровлення та ін.). Важливою функцією української дипломатії має стати захист інтересів громадян України за кордоном, незалежно від того, в якій країні вони знаходяться.

Заходи державного втручання в міграційні процеси трудових ресурсів мають передбачати: надання пільг мігрантам, які вкладають валютні заощадження в розвиток малого бізнесу; введення митних пільг для трудових мігрантів на ввезення інвестиційних товарів; географічну і професійну диверсифікацію міграційних потоків робочої сили за допомогою створення агентств з працевлаштування українських громадян за кордоном; регулювання оплати за посередницькі послуги агентств з працевлаштування; забезпечення потенційних емігрантів необхідною інформацією шляхом надання консалтингових послуг; вдосконалення фінансових важелів за допомогою Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Таким чином, міграційний аспект міжрегіонального співробітництва передбачає всебічне врахування тенденцій розвитку сучасної міжнародної трудової міграції, її форм і особливостей, механізму її державного регулювання.

Отже, формування ефективної моделі міжрегіонального співробітництва потребує врахування всіх аспектів, інтересів й спільних проблем; визначення форм та умов реалізації загальної стратегії просторового розвитку з урахуванням факторів внутрішнього й зовнішнього характеру. Саме ж міжрегіональне співробітництво має сприяти зниженню або нівелюванню соціально-економічних диспропорцій між найбільш розвиненими і відсталими регіонами країни; сприяти соціально-економічному зростанню країни в цілому.